ואתא איהו תיקן חפיפה: [א]ושיהו רוכלין מחזרין בעיירות משום תכשיטי נשים כדי שלא יתגנו על בעליהם: ותיקן טבילה לבעלי קריין [ב]דאורייתא הוא דכתיב [1]ואיש כי תצא ממנו שכבת זרע ורחץ[ג] את בשרו במים דאורייתא הוא לתרומה וקדשים אתא הוא [ג]תיקן אפילו לדברי תורה: [ד]עשרה דברים [ד]נאמרו בירושלים [ה]אין הבית חלוט בה [ו]ואינה מביאה עגלה ערופה [ז]ואינה נעשית עיר הנדחת [ח]ואינה מטמאה בנגעים [ט]ואין מוציאין בה זיזין וגזוזטראות [י]ואין עושין בה אשפתות [ה][כ]ואין עושין בה כבשונות [ל]ואין עושין בה גנות ופרדסות חוץ מגנות וורדין שהיו מימות נביאים הראשונים [מ]ואין מגדלים בה תרנגולין [נ]ואין מלינין בה את המת אין הבית חלוט בה דכתיב [2]וקם הבית אשר לו חומה לצמיתות לקונה אותו לדורותיו וקסבר לא נתחלקה ירושלים לשבטים [ו]ואינה מביאה עגלה ערופה דכתיב [3]כי ימצא חלל באדמה אשר ה' אלהיך נותן לך לרשתה וירושלים לא נתחלקה לשבטים ואינה נעשית עיר הנדחת דכתיב [4]עריך וירושלים לא נתחלקה לשבטים [ז]ואינה מטמאה בנגעים דכתיב [5]ונתתי נגע צרעת בבית ארץ אחוזתכם וירושלים לא נתחלקה לשבטים ואין מוציאין בה זיזין וגזוזטראות מפני אהל הטומאה ומשום דלא ליתזקו עולי רגלים ואין עושין בה אשפתות משום שקצים ואין עושין בה כבשונות משום קוטרא ואין עושין בה גנות ופרדסין משום סירחא ואין מגדלין בה תרנגולין משום קדשים ואין מלינין בה את המת גמרא: אין מגדלין חזירים בכל מקום [ח]תנו רבנן כשצרו בית חשמונאי זה על זה היה [ט] הורקנוס מבפנים ואריסטובלוס מבחוץ ובכל יום היו משלשים להם בקופה דינרין והיו מעלין להם תמידים היה שם זקן אחד שהיה מכיר בחכמת יוונית [י]אמר להם כל זמן שעוסקין בעבודה אין נמסרים בידכם למחר שילשלו דינרין בקופה והעלו להם חזיר כיון שהגיע לחצי החומה נעץ צפרניו בחומה ונזדעזעה ארץ ישראל ארבע מאות פרסה על ארבע מאות פרסה באותה שעה אמרו [כ]ארור האיש שיגדל חזירים וארור האדם שילמד את בנו חכמת יוונית ועל אותה שעה שנינו [ל]מעשה שבא עומר מגנות הצריפין ושתי הלחם מבקעת עין סוכר: וחכמת יוונית מי אסירא והתניא אמר רבי בארץ ישראל

לשון

חפיפה. במסרק להרחקה דמילתא: **לדברי תורה.** שלא ישנה עד שיטבול: **אין הבית חלוט בה.** כדין בתי ערי חומה אלא גאולה תהיה לו אם ירצה לגאול ואם יגיע יובל יוצא ביובל כבתי ערי חצרים: **זיזין.** קורות יוצאין מן הכתלים: **גזוזטראות.** אולדליו"ר בלע"ז על פני העלייה מבחוץ: **כבשונות.** משרפות סיד לקדירות: **גינת ורדין.** כך שמה והיא היתה צריכה לקטורת והיינו כיפת הירדן (כריתות דף ו.) על שם שדרך הורד לגדל על שפת הירדן: **אין מלינין בה את המת.** מת בה אדם באותו היום קוברים אותו מיד: **עריך.** משמע שאתה יודע למי מיוחדת היא: **אהל הטומאה.** שמא יהא כזית מן המת מוטל בארץ והגזוזטראות מאהילות עליו ועל אנשים הרבה ונמצאת מרבה את הטומאה: **משום שרצים.** דרכן ליגדל באשפה ומרבים טומאה לפי שמתים שם ומטמאים הקדשים שבירושלים: **קוטרא.** עשן שמשחיר את החומה וגנאי הוא: **סרחון.** עשבים רעים הגדילים שם וזורקין בחוץ ועוד דרך גנות לזבלן ויש סרחון: **משום קדשים.** שתרנגולין מנקרין באשפה ומביאים בשר שרצים בפיהם ומטמאין את הקדשים: **גמרא.** מסורת היא בידינו ואין טעם [י] לדבר: **הורקנוס ואריסטובלוס** אחים היו ומריבין על דבר המלוכה: **היו משלשין.** אותם שבפנים מורידין מעל החומה דינרין מתרומת הלשכה בקופה לאותן שבחוץ לקנות תמידין: **נעץ צפרניו.** תקע[פ] שכן דרך חזיר כשגוררין אותו: **ועל אותה שעה שנינו.** במנחות (דף סד:) מעשה שבא העומר שהיה רגיל לבא מן הקרוב לירושלים אותה שעה בא מגנות צריפין רחוק מירושלים לפי שהחריבו בני המצור את תבואות השדה: **מבקעת עין סוכר.** שם מקום:

לשון

אתא איהו ותיקן אפילו לדברי תורה. לא קיימא לן הכי אלא כר' יהודה בן בתירא דאמר דברי תורה אין מקבלין טומאה כדאמר בראשית הגז (חולין דף קלו: ושם) וכמי שמתו (ברכות דף כב.) ואידנא נהוג עלמא כתלתא סבי וא"ת דהיכי אלים ר' יהודה לבטל תקנת עזרא וי"ל דדלמא סבר דלא תיקן עזרא דבר זה אי נמי התנה שכל מי שרוצה לבטל יבטל דבכי האי גוונא מותר כדאמר בריש מועד קטן (דף ג:) אי נמי לא פשט איסורו ברוב ישראל כדאמרינן גבי שמן בפ' אין מעמידין (ע"ז דף לו.) ואע"ג דמשמע התם דאי דניאל גזר עליו לא היה ר' יהודה נשיאה יכול לבטלו אע"פ שלא פשט היינו במילתא דכתיב בקרא אבל תקנת עזרא לא כתיב בקרא והא דדריש במי שמתו (ברכות דף כב:) מדכתיב והודעת לבניך וסמיך ליה יום אשר עמדת מה להלן בעלי קריין אסורין כו' אסמכתא היא דהא עזרא תיקן והא דאמר במי שמתו (שם דף יח:) גבי בנייהו דתבר גוזא דברדא ונחת וטבל לא לדברי תורה דאכתי עזרא לא הוה אלא לאכול חולין בטהרה: **ואינה מביאה עגלה ערופה.** וא"ת מאי אריא משום דלא נתחלקה תיפוק ליה משום דלית לן למיזל בתר רובא דעלמא כדאמר בלא יחפור (ב"ב דף כג:) ואע"ג דאמר התם דביושבת בין ההרים לא אזלינן בתר רובא וירושלים הרים סביב לה מכל מקום היו ישראל נכנסין ויוצאין לה לעלות לרגל ובשאר ימות השנה נמי לשלם נדרים ונדבות וגם אומות העולם היו באין לה לסחורה שקרויה רוכלת עמים וי"ל דמ"מ היו שם מקומות שלא היו מצויים כי אם יושבי ירושלים לבדם אי נמי בימי חזקיה שכל ישראל היו בירושלים ולא היו באין לסחורה: **ואין מטמא בנגעים** דכתיב אחוזתכם וירושלים לא נתחלקה לשבטים. אין לפרש שנתחלקה אלא שנתנו דושנה של יריחו תחתיה ולפיכך אין מטמא דבפ"ק דיומא (דף יב.) משמע דלמ"ד לא נתחלקה לא נתחלקה ממש וא"ת מגליה דלא נתחלקה ממש דלמא סבר נתחלקה אלא שנתנו דושנה של יריחו תחתיה כמו לר' יהודה דאמר נתחלקה ומטמא ובית המקדש עצמו אין מטמא אע"ג דנתחלק אלא משום שנתנו דושנה של יריחו תחתיו כדאמר התם וי"ל דבית המקדש קברא הוא אע"ג דנתחלק דחזרו וקנו אותו כדי שיהא לכל ישראל חלק בו אבל ירושלים אם מתחילה נתחלקה למה היו חוזרין וקונין אותה: **לא** יגדל אדם חזירין. וא"ת ת"ל לאסור לעשות סחורה בכל דברים טמאים כדתנן במסכת שביעית (פ"ז מ"ג) אין עושין סחורה בנבילות וטריפות ובפ' כל שעה (פסחים דף כג. ושם) נמי אומר ליידי חיה ועוף שנזדמנו להם מינים טמאים דוקא נזדמנו אבל לכתחילה לא כדדריש התם יהיו בהוייתן יהא ובת"כ נמי דרשינן שקץ הוא לכם שלא לעשות סחורה בהן ותירץ ר"ת דהיינו דוקא בדבר העומד לאכילה אבל אם מגדלן למשוח עורות בשומנן או למוכרן לישראל שימשח בהן שרי וכל חלב מותר למכור היכא דלא קאי לאכילה ובירושלמי נמי מפרש בהאי פירקא דסוסים וחמורים שרי לעשות בהן סחורה משום דסתמן למלאכה: **ואסור** לאדם שילמד בנו חכמת יוונית. וא"ת והלא בפולמוס של טיטוס גזרו כדאמרינן בפרק בתרא דסוטה (דף מט.) וטיטוס היה בשעת חורבן כדאמרינן בהניזקין (גיטין דף נו:) ומלכות בית חשמונאי קדמי טובא כדאמרינן בפ"ק דע"ז (דף ט.) וי"ל דמעיקרא גזרו ולא קבלו מינייהו א"נ אי הוה בעי למיקם באיסור לא היה מיקרי עבריין אבל לבסוף איכא גזירה דרבנן ונראה דלא יגדל דמתני' היא היתה גזירה דפולמוס של טיטוס: **ועל** אותה שעה שנינו מעשה שבא. (כולה) משנה היא במנחות בפ' ר' ישמעאל (דף סד: ושם) וא"ת והא בימי מרדכי הוה המעשה כדאמר התם בגמ' דאתא חרשא אותיב ידיה אגגה כו' אמר להן מרדכי ותימה גדולה היא אם חיה מרדכי כל כך דבית חשמונאי לא היה כי אם ר"ם שנים קודם החורבן כדאמר בפ"ק דע"ז (דף ט.) ונראה לר"י דכל אותן שהיו בקיאים ברמזים ובלשונות היו נקראים על שם מרדכי לפי שהוא היה ראש וחכם להכיר ואותו מעשה דג' נשים דמייתי התם נראה שהיה מרדכי ממש דקאמר והיינו דתנן (שקלים פרק ה' משנה א') פתחיה על הקנין:

לשון

עין משפט נר מצוה

קעא א מיי' פ"ו מהל' שכנים הלכה ט סמג עשין פה טוש"ע ח"מ סי' קנו סעיף ו:

קעב ב מיי' פ"א מהל' מקוואות הלכה א סמג עשין רמח:

קעג ג מיי' פ"ד מהלכות קריאת שמע הלכה ח טוש"ע א"ח סי' פח:

קעד ד מיי' פ"ז מהל' בית הבחירה הלכה יד סמג עשין קסד:

קעה ה מיי' שם ופי"ב מהל' שמיטה ויובל הלכה יב:

קעו ו מיי' פ"ז מהלכות בית הבחירה הלכה יד ופ"ט מהל' רוצח הלכה ד:

קעז ז מיי' פ"ז מהלכות בית הבחירה הלכה יד ופ"ד מהלכות ע"ז הלכה ד:

קעח ח מיי' פ"ז מהל' בית הבחירה הלכה יד ופי"ד מהלכות טומאת צרעת הלכה יא:

קעט ט י כ ל מ נ מיי' פ"ז מהלכות בית הבחירה הלכה יד:

קפ ס מיי' פ"ה מהלכות נזקי ממון הלכה ט טוש"ע ח"מ סי' תט סעי' ב:

מוסף רש"י

לא נתחלקה ירושלים לשבטים. ומאן קא מקני ליה (ערכין לב:). **נותן לך לרשתה.** ואין ירושלים ירושה, דקסבר לא נתחלקה לשבטים (יומא כג:). **ואינה מטמאה בנגעים דכתיב כו' אחוזתכם.** שאין אחוזה להם, קסבר לא נתחלקה לשבט יהודה ובנימין, אלא כל השבטים שוין בה (יומא יב. ובע"ז מגילה כו.). **בית חשמונאי.** שני אחים שהיו מתקוטטים על המלוכה, הורקנוס ואריסטובלוס (סוטה מט:). **ואריסטובלוס מבחוץ.** צר על ירושלים והביא עמו חיל רומיים (שם. לגירסת הורקנוס מבחוץ). **היה שם זקן אחד.** מבפנים (שם). **שהיה מכיר בחכמת יוונית.** רמיזות (מנחות סד:) לשון חכמה שמדברים בו בני פלטין ואין שאר העם מכירים בו (סוטה מט:). **אמר להם.** לאותן שבחוץ (שם). **ונזדעזעה ארץ ישראל.** מחמת המלך שבצרה על חילול שמו (שם). **מעשה שבא עומר כו'.** שאותן החיילות החריבו כל סביבות ירושלים (מנחות סד:) שאותה שנה החריבו החיילות את הזרעים שבסביבות מדינת ירושלים והוצרך להביא אותה שנה את העומר מגנות צריפים, ובשאר השנים מצות העומר להביא מן הקרוב לירושלים כדכתיב כרמל תקריב, שיהא הזרע לח והכר מלא ממנו וכשהוא בא מרחוק מתייבש ומתמעט ואין כר השבלת מלא מן הגרעין (סוטה מט:).

מסורת הש"ס

א) ב"ב כג., ב) [צ"ל במים את כל בשרו], ג) [יומא כג. ערכין לג: אבות דר"נ פ' לה תוספתא דנגעים פ"ו], ד) [חגיגה כו. זבחים נו.], ה) סוטה מט:, ו) יומא יב. [מגילה כו.], ז) סוטה מט: מנחות סד:, ח) לעז כגון בחכמת יוונית. רש"ל, ט) [מנחות סד:], י) עיין הטעם בזוהר נשא, כ) ס"א ועוז, ל) [ד"ה כרכי], מ) [ד"ה אמר], נ) [ד"ה ארור].

תורה אור השלם

1. וְאִישׁ כִּי תֵצֵא מִמֶּנּוּ שִׁכְבַת זָרַע וְרָחַץ בַּמַּיִם אֶת כָּל בְּשָׂרוֹ וְטָמֵא עַד הָעָרֶב: ויקרא טו טז
2. וְאִם לֹא יִגָּאֵל עַד מְלֹאת לוֹ שָׁנָה תְמִימָה וְקָם הַבַּיִת אֲשֶׁר בָּעִיר אֲשֶׁר לוֹ חֹמָה לַצְּמִיתֻת לַקֹּנֶה אֹתוֹ לְדֹרֹתָיו לֹא יֵצֵא בַּיֹּבֵל: ויקרא כה ל
3. כִּי יִמָּצֵא חָלָל בָּאֲדָמָה אֲשֶׁר יְיָ אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ לְרִשְׁתָּהּ נֹפֵל בַּשָּׂדֶה לֹא נוֹדַע מִי הִכָּהוּ: דברים כא א
4. כִּי תִשְׁמַע בְּאַחַת עָרֶיךָ אֲשֶׁר יְיָ אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ לָשֶׁבֶת שָׁם לֵאמֹר: דברים יג יג
5. כִּי תָבֹאוּ אֶל אֶרֶץ כְּנַעַן אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לָכֶם לַאֲחֻזָּה וְנָתַתִּי נֶגַע צָרַעַת בְּבֵית אֶרֶץ אֲחֻזַּתְכֶם: ויקרא יד לד

גליון הש"ס

גמ' הורקנוס מבפנים. במנחות דף סד ע"ב ובסוטה דף מט ע"ב איתא בהיפך הורקנוס מבחוץ ואריסטובלוס מבפנים:

לעזי רש"י

אולדליו"ר [אלידו"ר]. גזוזטרה, מרפסת.